

AGBLE!

“Agble” betyder fält på ewe-språket. “AGBLE!” = Till fälten, arbetet!, Kom igen!

No 66

Septembre-Octobre

2001

Foyer Rural

C.R.A.S.E. de Kuma-Dunyo

Nr 66

Septembre-Oktober

2001

Les femmes du petit marché de
nourriture à Kuma-Dunyo

Kvinnorna på den lilla
matmarknaden i Kuma-Dunyo

Internationella Gruppen,
Mora folkhögskola
Box 423
SE-792 27 Mora, Suède

Svenska Togoföreningen, A.S.T.
Molkoms folkhögskola, Box 66
SE-660 60 Molkom
Suède

C.R.A.S.E. de Kuma-Dunyo
B.P. 234
Kpalime
Togo

AGBLE!

AGBLE! är en informationsbulletin för i första hand Svenska Togoföreningens medlemmar och övriga stödare av byfolkshögskolan **Foyer Rural/CRASE** i Togo, Västafrika. **AGBLE!** startade och utvecklades av deltagarna i u-landskursen "Folkbildning och livsvillkor i u-land" vid Molkoms folkhögskola 1980-1996. Kurserna gjordes i nära samarbete med **Svenska Togoföreningen**, som ekonomiskt stöder Foyer Rural/CRASE sedan dess start 1969.

U-landskursen vid Molkoms folkhögskola har nu upphört men i skolans måldokument står inskrivet, att man i samarbete med Svenska Togoföreningen skall stödja "systerskolan" Foyer Rural/CRASE i Togo, samt varje läsår inbjuda två elever därför till Molkom.

Ett par personer, som är kvar vid Molkoms folkhögskola, försöker efter bästa förmåga fortsätta att genom **AGBLE!** informera om utvecklingen vid Foyer Rural/CRASE och om kontakterna mellan oss, Svenska Togoföreningen och Foyer Rural/CRASE.

Medlem i Svenska Togoföreningen

blir var och en, som bidragit med sammanlagt minst 500 kr. Medlem kan vara enskild person, grupp, förening, skola etc.

Som medlem har man bl a rösträtt på årsmötet. Röstvärdet för varje medlem står i sådan relation till insatsen, att var hundrade krona räknas som en röst. Dock får ingen rösta med mer än en femtedel av de närvarande rösterna. Minst tre personer måste delta i omröstning. Hittills har ingen omröstning behövts på årsmötena, utan besluten har tagits i enighet efter diskussioner.

Information till medlemmarna skedde under många år genom rundbrev. I samband med Togo-kurserna i Molkom växte rundbreven med gåvoredovisningar ut till informationsbulletinen **AGBLE!**. **AGBLE!** sänds till alla bidragsgivare så länge de fortsätter att "inom rimlig tid" sända in bidrag. Det finns alltså ingen fast, årlig medlemsavgift. Bidragsgivare och medlemmar får på så sätt samma information så länge de fortsätter sända in bidrag.

I detta nummer / Dans ce numéro

I detta nummer / Dans ce numéro	p. 2
Till våra läsare / A nos lecteurs	3
Om AGBLE! / de l'AGBLE!	5
Dagsverken / Travaux bénévoles	6
SERC, Solenergi / l'Energie solaire, SERC	7
Rapport från en resa; Håkan Franklin	9
Rapport d'une visite; Håkan Franklin	14
Procès-verbal de la réunion du bureau 6/10 -01	20
Protokoll från styrelsemöte 6/10 -01	21
Om nyheter om Togo, Västafrika, Afrika	23
Brev från fru Klingvall / Lettre de Mme Klingvall	25
Kallelse till årsmöte / Conv. à la réunion annuelle	26
Gåvoredovisning / Liste des donateurs	27
Prix de Nobel à Kofi Annan et l'ONU	28

Till våra läsare.

Först ett tack för de uppmuntrande kommentarer, som då och då kommer med postgirotalongerna och även vid möten med olika medlemmar. Ett särskilt tack till Gunnar Schotte för ditt tålamod och hjälp genom åren. Tack också till alla trogna bidragsgivare, som är ryggraden i vår lilla organisation. Ni är alla särskilt viktiga i dessa tider då problemen tränger sig på från alla håll.

Problem.

Redan vid en titt i detta nummer av AGBLE! framträder en provkarta på nytillkomna svårigheter i vårt arbete.

Schengenavtalet, med dess krav på att visumsökande skall företa en extra resa Lome-Lagos ToR, i kombination med en töntig behandling av våra inbjudnas visumansökan, har i ett slag slagit trasat sönder den ekonomi som vi hade för stipendiatutbytet. Det här är tydligen ett problem som kommit för att stanna under överskådlig tid (se fru Klingvalls svar på vår protest, sid. 25).

Aeroflot har lagt om sina flyglinjer, så att närmaste resmål i förhållande till Lome är nu Conakry i Guinea. Därmed blir flygpriserna med Sabena eller Air France mer än fördubblade. I rådande världsläge är bara ytterligare försämringar i reseläget att vänta.

Vi är alltså i ett krisläge ekonomiskt, när det gäller stipendiatutbytet. De pengar som vi hoppades skulle räcka till två elever från CRASE år 2002 är slut. Men det finns andra problem också.

De folkhögskolor som en gång var med och startade Svenska Togoföreningen och stöttade byggandet av Foyer Rural i Kuma-Dunyo har blivit opportunistiska, trendryttare. Det har kommit en ny generation av rektorer, vars världsbild inte sträcker sig längre än till EU:s östutvidgning. Afrika är ute. Och tyvärr råkar CRASE i Kuma-Dunyo ligga i Afrika. När nu folkhögskolorna alltmer blir småföretag med VD-ar med tillväxt i blicken, kanske vi också måste söka stöd och samarbetspartner på det privata marknaden? Det finns ofantligt mycket pengar i vårt samhälle men tyvärr är de från vår synpunkt sett fel placerade. Av styrelseprotokollet i detta nummer kan man se att vi står famlande inför framtiden.

Till råga på alla yttre problem, kan våra läsare få sig till livs ytterligare, "interna" problem på CRASE ur Håkans rapport.

A nos lecteurs.

Tout d'abord merci pour les commentaires encourageants qui viennent de temps en temps avec les virements des dons et dans les rencontres avec différentes membres. Un remerciement spécial à Gunnar Schotte pour ta patience et support pendant toutes les années. Merci aussi à tous les donateurs fidèles. Vous êtes tous très importantes à ces temps quand les problèmes nous attaquent de partout.

Problèmes.

Dans ce numéro d'AGBLE! vous pouvez voir plusieurs difficultés qui sont venues dans notre travail.

Le traité de Schengen, exigeant les candidats de visa de faire un voyage en plus, Lome-Lagos aller et retour, et le maniement maladroit de l'ambassade à Lagos des demandes de visa de nos deux invités, ont vite détruit notre économie pour l'échange des jeunes apprentis. Apparemment ce problème va rester longtemps (voir la réponse de Mme Klingvall à notre lettre au ministère des affaires étrangères, p. 25).

Aeroflot a changé leurs destinations à l'Afrique de l'Ouest. La destination la plus proche pour nous est maintenant Conakry en Guinée, qui est impossible pour nous. Par conséquent, avec Sabena et Air France les prix des billets d'avion sont plus que doublés. Compte tenu de la situation au monde aujourd'hui la situation des prix peut seulement s'aggraver.

Donc, nous sommes en crise financière concernant l'échange des jeunes. L'argent prévu pour inviter deux apprentis l'an 2002 sont finis. Mais il y a d'autres problèmes aussi.

Les écoles (folkhögskolor) qui une fois avaient créé l'AST et qui avaient supporté la construction de Foyer Rural à Kuma-Dunyo, sont devenues opportunistes qui suivrent les tendances du temps. Il y a une nouvelle génération de directeurs de type économistes dont le horizon international arrive seulement à la frontière de l'est de l'UE. Pour eux l'Afrique est dépassée. Et malheureusement le CRASE de Kuma-Dunyo se trouve en Afrique. Comme maintenant les "folkhögskolor" devient de plus en plus des entreprises avec des petits PDG:s, peut-être aussi devons chercher du support et des partenaires en dehors des écoles (folkhögskolor)? Il y a énormément beaucoup de l'argent dans notre société, mais ils sont mal placés. Dans le procès-verbal de la réunion du bureau de l'AST vous pouvez voir que nous sommes tâtonnants auprès l'avenir.

Våra fördelar.

Trots alla problem vi möter finns kanske ändå en del fördelar av att vara en liten, kämpande förening.

Genom vår litenhet blir våra kontakter tätare och enklare. Vi har inga som helst ekonomiska relationer med myndigheterna i Togo. Håkans resa med åtföljande rapport visar, att vi genom täta, direkta kontakter, kan komma missförhållanden på spåren. Och vi kan på ett enkelt sätt pressa fram förbättringar genom att tillfälligt innehålla utbetalning av medel, tills missförhållandena rättats till.

Jag erinrar mig ett fall, då en tidigare rektor vid CRASE "lånade" pengar ur lärarlönekontot i Kpalime för privata ändamål. Saken uppdagades vid vårt årliga besök vid CRASE. Vi slog fast att inga bidrag till lärarlöner skulle överföras innan de "lånade" pengarna återinsatts på kontot. Pengarna kom snabbt på plats, inte minst p g a trycket från lärarna. I samband med denna incident infördes också regeln, att lärarlönekontot tecknas av Compable och lärarnas representant tillsammans. Stora byråkratiska organisationer kan nog inte lika snabbt se, när något går snett, och det skall i regel stor byråkrati och tidsspillan för att rätta till felen.

Afi och Alabambo, jag saknar er hjälp med detta nummer av AGBLE!. Men nu är det i alla fall klart för tryckning.

M. M.

Pour couronner le tout le rapport de Håkan révèle des problèmes internes très graves au CRASE.

Nos avantages.

Malgré tous les problèmes que nous rencontrons il y a des avantages d'être une petite organisation.

Grace à notre petitesse nos contacts sont plus fréquents et plus simples. Nous n'avons aucune relation économique avec les autorités au Togo. Le rapport de Håkan montre que nous pouvons, par des contacts fréquents et directs, découvrir des problèmes. Et nous pouvons faire pression sur les responsables par bloquer les moyens jusqu'au moment de la correction des fautes.

Je me rappelle une fois comment un anciens directeur du CRASE avait "emprunté" d'argent du compte de salaires des encadreurs pour ses propres besoins. Nous avons vu ce qu'il avait fait pendant une de nos visites annuelles. Nous avons bloqué les virements au compte jusqu'au moment que le directeur avait remis l'argent "emprunté" au compte. Nous croyons que les grandes organisations avec leur bureaucratie ont des difficultés de contrôler et vite voir des fautes. Et il prend beaucoup de temps pour eux, avec leur bureaucratie, de réparer les dommages.

Afi et Alabambo, il me manque votre aide pour faire ce numéro d'AGBLE!. Quand même, il est maintenant prêt pour l'imprimerie.

M. M.

Obs! Glöm inte årsmötet på Mora folkhögskola, lörd. den 24/11 kl. 11.00.

Svenska Togoföreningen, Postgiro nr 67 38 44 - 7

AGBLE!

AGBLE!, vår informationskanal till Sv Togoföreningens medlemmar och bidragsgivare, riskerar att dö, när folkhögskolorna vänder oss ryggen. Redaktionen har reducerats till ca två personer, en skrivande och en fritt arbetande. Men när vi får hit stipendiater från FR/ CRASE i Kuma-Dunyo växer redaktionen med 100 %. Så här arbetar vi då:

AGBLE!, notre voie d'information aux membres et donateurs de l'AST, risque de mourir quand les "folkhögskolas" suédoises nous abandonnent. La rédaction est diminuée jusqu'à env. deux personnes, dont une écrivant et une travaillant des choses pratiques. Mais quand les deux jeunes du FR/CRASE de Kuma-Dunyo viennent, la rédaction augmente 100 %. A ces moments là nous travaillons comme montre l'exemple du numéro 65 avec Lawotako Alabambo et Adjado Afi qui suit:

Ett uttalat syfte

med våra inbjudna gästers vistelse i Sverige är att hjälpa till med informationen till våra medlemmar och bidragsgivare. Vår viktigaste kanal för detta är AGBLE!.

Texter och bilder

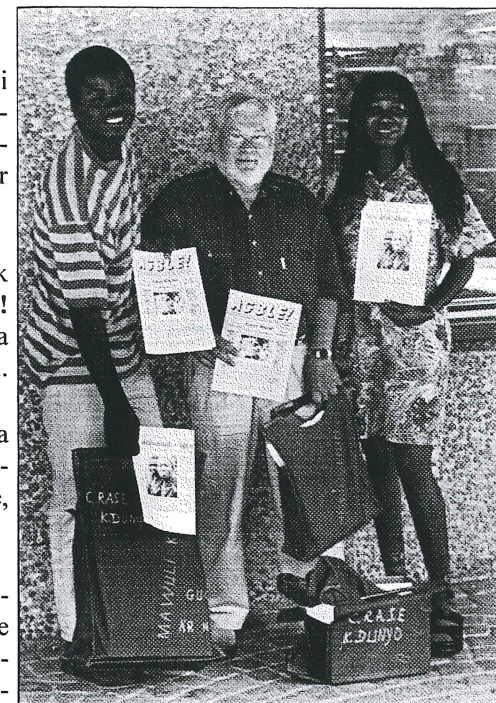
från Afi och Alabambos senaste besök har våra läsare fått ta del av i AGBLE! nr 65. Det numret gjordes under de sista hektiska dagarna av deras tid i Mol-kom.

Hur AGBLE! kommer till

får jag därför ensam antyda med några bilder. När texter är skrivna (och översatta!) och bilder tagna och framkallade, skall sidorna redigeras.

Tryckning.

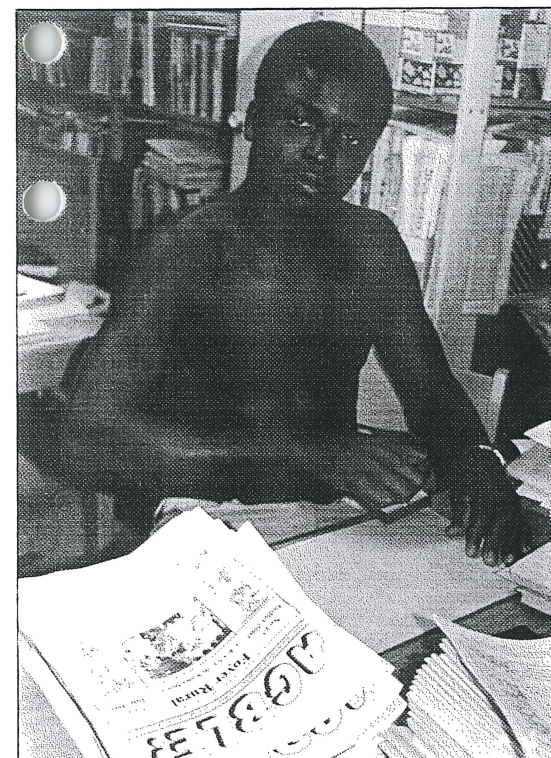
Sedan vi tvingades utrymma vår verksamhet på Molkoms folkhögskola, måste vi åka in till Karlstad och köpa tryck-tjänst (trots att utrustning finns i närhe-

En haut: La rédaction devant l'imprimerie Föreningstryck à Karlstad.

A droite: Au retour à Molkom avec l'AGBLE!. Afi montre que la tête est le meilleur moyen de transport.

En bas: Alabambo en train de tamponner les enveloppes.

ten på skolan i Molkom).

Distribution.

När de tryckta sidorna hämtats hem och häftats ihop, vidtar det arbete som KG gör, när vi inte har gäster från Togo hos oss: Stämpling av kuvert, adresskrivning, frankering, iläggning av AGBLE!, igenklistring. Sedan ska hela utskicket bäras till posten f v b.

Un but prononcé

du séjour en Suède des deux apprentis du FR/CRASE, c'est de nous aider d'informer nos membres et donateurs. Notre canal le plus important pour cela c'est l'AGBLE!.

Les textes et les photos

du dernier séjour d'Afi et Alabambo sont déjà publiés dans le numéro 65 de l'AGBLE! qui était fait pendant les derniers intenses jours à Molkom.

Comment nous créons l'AGBLE!.

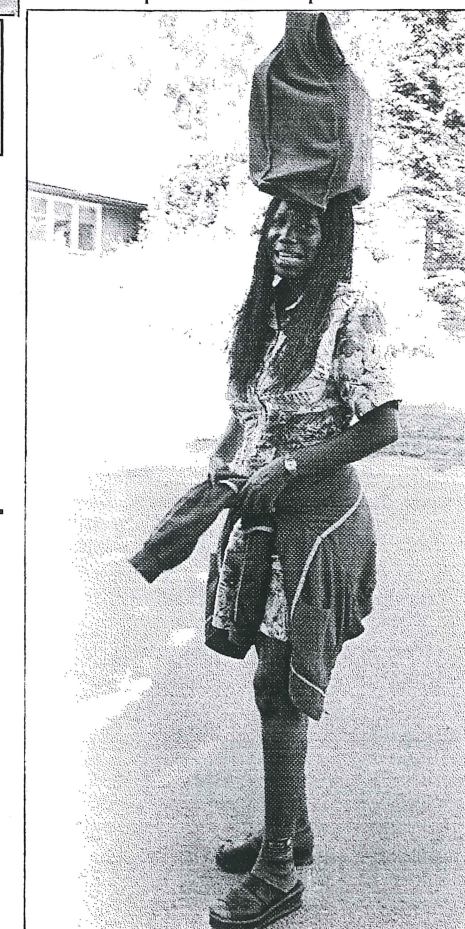
Comme les autres membres de la rédaction sont retournés au Togo, je vais vous montrer avec quelques photos. Quand les textes sont écrits (et traduits!) et les photos sont pris et développés, il faut rédiger les pages.

Impression.

Après que nous étions obligés d'évacuer nos activités à Molkoms folkhögskola il faut aller jusqu'à Karlstad et payer cher pour l'impression.

Distribution.

Quand nous avons amené les pages imprimées à Molkom et les broché, nous faisons les travaux que M KG (Kogge) fait normalement: Tamponner les enveloppes, écrire adresses, timbrer, mettre les AGBLE!s dans les enveloppes et fermer. Et porter tout à la poste...

Dagsverken

och medlemskap i Sv Togoföreningen

På den tiden, när vi kunde känna oss hemma i folkhögskolevärlden, ordnades dagsverken på skolorna till förmån för bl a Sv. Togoföreningen och Foyer Rural/CRASE.

När vi hade kurser på Molkoms folkhögskola (1980-96) ingick dagsverksarbete i kurserna. Detta fungerade mycket bra, så att alla kursdeltagare bidrog genom åren med mer än 500 SEK och är därmed medlemmar i Sv Togoföreningen. Sedan 1986 har också alla elever från CRASE, som inbjudits till oss, blivit fullvärdiga medlemmar inom ramen för dagsverksinsatser. Efter 1996 har det dock inte varit så lätt att finna arbetsuppgifter, som ger 500 SEK. Hittills har det dock gått.

Sv Togoföreningen har nu 26 medlemmar i Togo bland tidigare elever på CRASE och tre övriga personer: Blu Kosikuma, Duyiboe Yao, Flevi Komlan (som tyvärr är avliden).

Sv Togoföreningen alla, oavsett nationalitet, att bli medlemmar.

En liten kuriositet: När Alabambo skulle slå gräs på min tomt i Molkom, uppstod ett problem. Han kunde inte använda min lie.

Hos oss saluförs (nästan) bara en variant av lie, högerfattad. Men Alabambo måste ha en vänsterfattad lie. Som tur var erinrade jag mig, att jag en gång köpt en helt ny lie mycket billigt på en marknad. Först när jag kom hem förstod jag fyndpriset. Lien var vänsterfattad och jag kunde inte slå med den. Så den blev liggande. Nu fick jag brått att leta fram den helt nya och oanvända lien ur gömmorna. Det är den lien Alabambo använder på bilden härövan. Förmodligen är det bara vi fackmän som upptäcker Alabambo slår med en "bakvänd" lie på fotot härövan.

Travaux bénévoles

et adhésion de l'A.S.T.

Auparavant, quand nous étions acceptés parmi les écoles "folkhögskola", on a souvent organisé des travaux bénévoles au profit de l'AST et le Foyer Rural/CRASE.

Pendant les cours organisés à Molkoms folkhögskola (1980-96) les travaux bénévoles étaient une partie importante des cours. Cela a bien réussi tel que tous les étudiants chaque année ont contribué plus que 500 SEK à l'AST et devenu membre de l'association. Depuis 1986, les apprentis du CRASE invités par nous, eux aussi ont devenu membres dans ces conditions. Après l'année 1996 il a fallu organiser les travaux bénévoles sans des institutions. Jusqu'à présent nous avons réussi.

L'AST a maintenant 26 membres au Togo parmi les anciens apprentis et trois autres personnes: Blu Kosikuma, Duyiboe Yao et Flevi Komlan (qui est malheureusement décédé).

L'AST est ouvert à tout le monde de n'importe quelle nationalité de devenir membre.

Une petite curiosité: Quand Alabambo était en train de faucher les herbes nous avons constaté qu'il ne pouvait pas utiliser ma faux.

Chez nous on vend (presque) seulement un modèle de faux, la droite. Mais Alabambo avait besoin d'une faux gauche. Heureusement je me rappelais qu'une fois j'avais acheté une faux très moin chère. Arrivé à la maison j'ai remarqué que je ne pouvais pas utiliser cette faux, parce que c'était une faux gauche. Maintenant j'ai cherché la faux gauche pour Alabambo, et c'est avec cette faux il travail ici dessus. Je crois que seulement un spécialiste peut voir la différence sur le photo.

A Borlänge, M Sigge Niwong et SERC.

Après avoir fini le numéro 65 d'AGBLE!, nous avons visité M Sigge Niwong et le centre de la recherche de l'énergie solaire, SERC, à Borlänge. C'est important de garder l'attention à l'énergie solaire même si ce n'est pas le temps de s'engager pour le moment pour l'éclairage de l'énergie solaire au CRASE. Il faut d'abord attendre un changement économique au Togo et par conséquent au CRASE.

SERC: On montre ici une cuisinière sous forme d'miroir parabolique. Les personnes de gauche à droite: Afi, M Gustafsson M Evariste de Tanzanie (un entrepreneur très dynamique de l'énergie solaire) et Alabambo.

SERC: Här demonstreras en spis i form av en parabolisk spegel. Personerna fr.v. t.h.: Afi, M Gustafsson, M Evariste från Tanzania (en mycket duktig företagare inom området energiteknik, speciellt solenergi) och Alabambo.

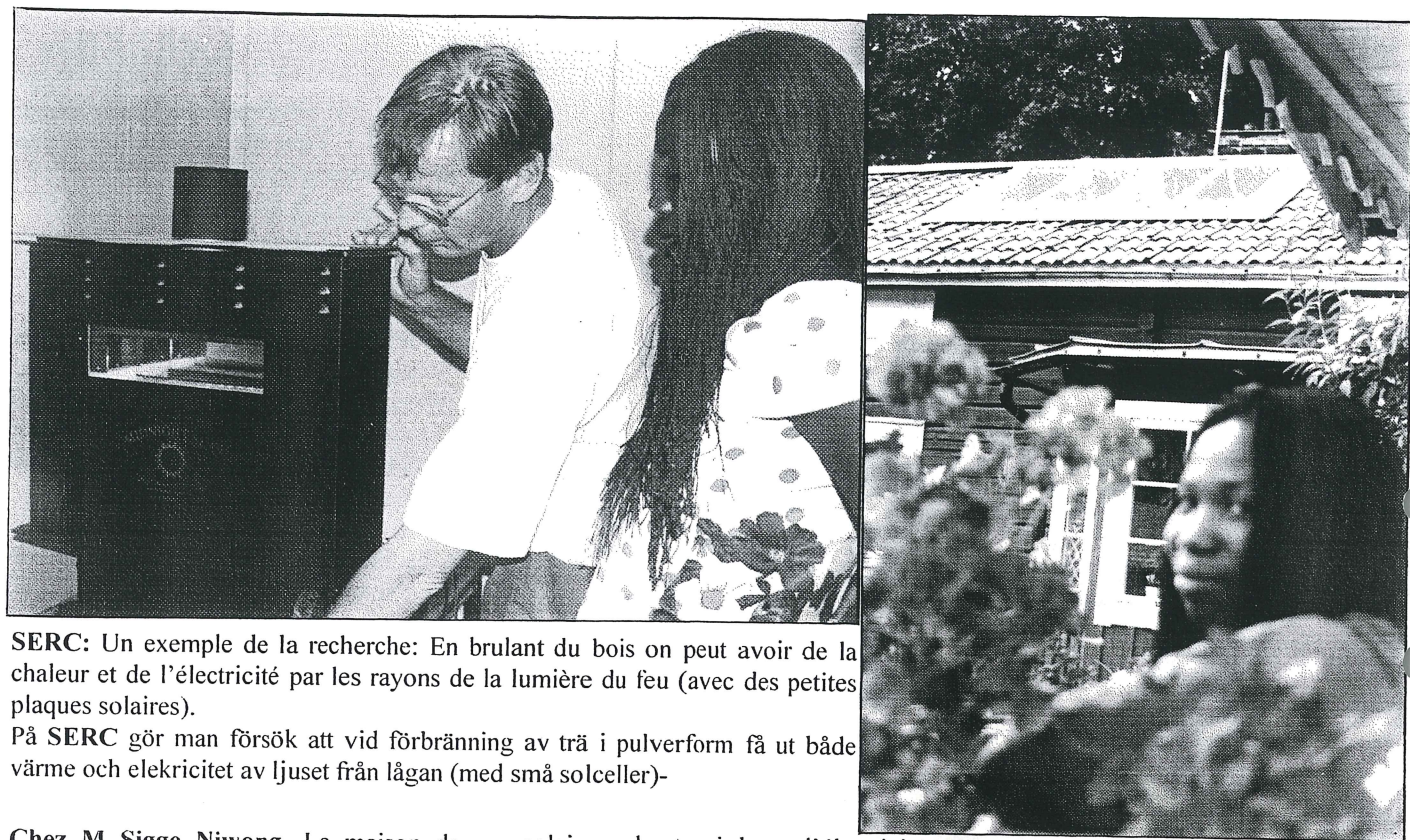

Ici on prépare avec les rayons solaires et le miroir parabolique (à gauche) et mange (en dessous) avec un bon appétit.

Här lagas mat på solspisen (t.v.) och avsmakas (nedan) efter några få minuter med god aptit.

Svenska Togoföreningen, Postgiro nr 67 38 44 - 7

SERC: Un exemple de la recherche: En brûlant du bois on peut avoir de la chaleur et de l'électricité par les rayons de la lumière du feu (avec des petites plaques solaires).

På **SERC** gör man försök att vid förbränning av trä i pulverform få ut både värme och elektricitet av ljuset från lågan (med små solceller)-

Chez M Sigge Niwong. La maison de Niwong est chauffée par le soleil. La chaleur des rayons solaires est captée sur le toit (voir ci-dessus à droite). Pour éclairage il utilise l'électricité des plaques solaires. Pour montrer le fonctionnement de l'électricité solaire il a donné une casquette à Afi. Cette casquette a une plaque

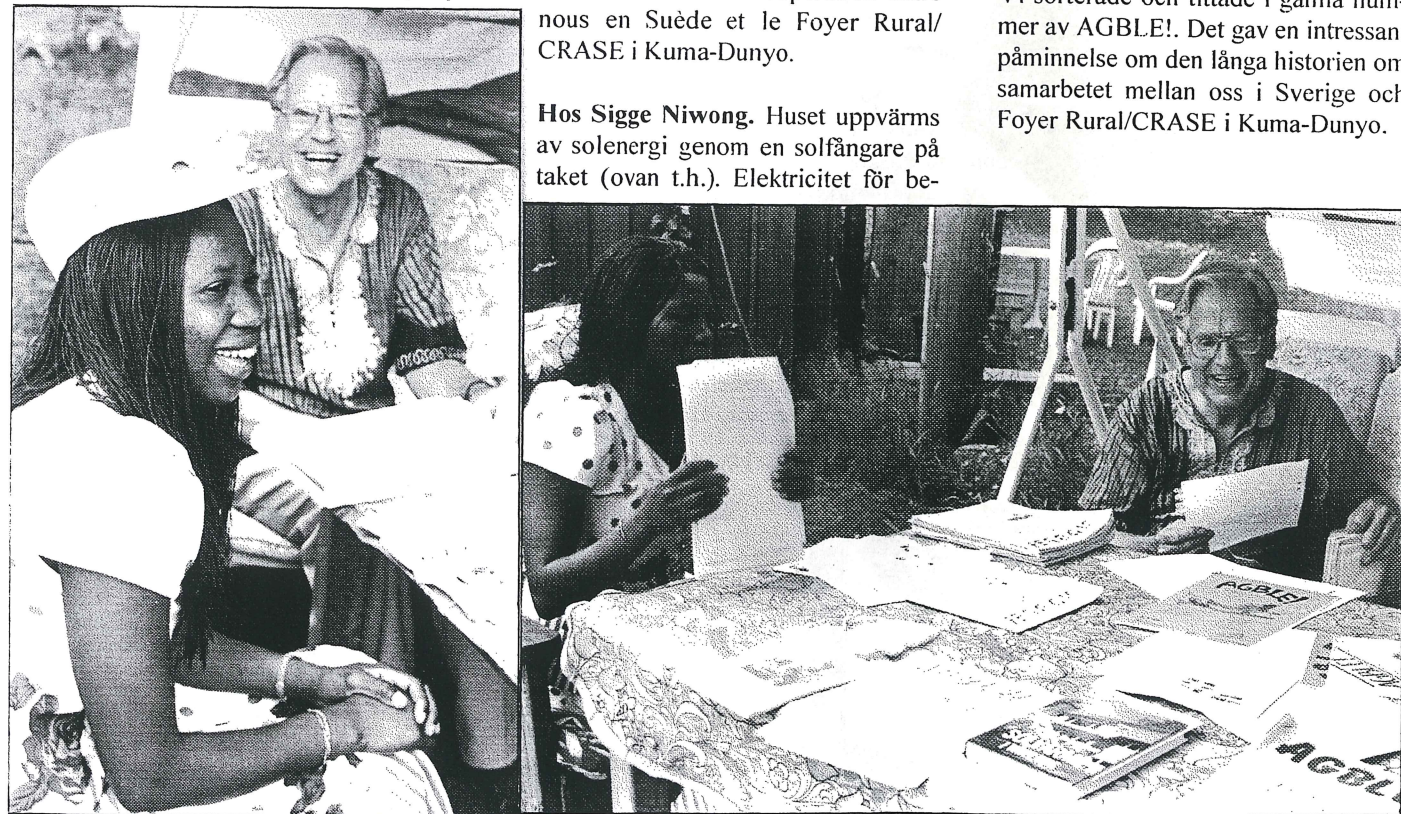
solaire en haut qui donne l'électricité à un petit moteur qui conduit un petit ventilateur pour la tête. C'est très agréable quand il fait chaud. (voir ci-dessous à gauche).

Nous avons aussi regardé des anciens numéros d'AGBLE! et nous rappellé de l'histoire de la coopération entre nous en Suède et le Foyer Rural/CRASE i Kuma-Dunyo.

Hos Sigge Niwong. Huset uppvärms av solenergi genom en solfångare på taket (ovan t.h.). Elektricitet för be-

lysning tas från solpaneler. För att visa hur solelektriciteten fungerar fick Afi en mössa med en liten solpanel på toppen, som ger elektricitet till en liten motor som driver en liten fläkt (nedan t.v.). Det är mycket angenämt när det är varmt.

Vi sorterade och tittade i gamla nummer av AGBLE!. Det gav en intressant påminnelse om den långa historien om samarbetet mellan oss i Sverige och Foyer Rural/CRASE i Kuma-Dunyo.

Rapport från en vistelse i Togo juni-juli 2001.

Den 10/6 gav jag mig iväg på en 4 veckors turistresa till Togo. Mitt resesällskap utgjordes av mina 2 döttrar Ida och Hilda som hunnit bli 13 och 21 år gamla, samt deras kusin den 17-åriga Annika. Barnen blir självständiga och gör sina egna planeringar när de blir större, så jag var tacksam att de ville hänga med sin gamle farsa till det inte särskilt turistvänliga Togo.

Ankomst Lomé

M Blu tog som vanligt emot oss på flygplatsen och lät oss slippa konfronteras med de jobbiga bärarna som formligen sliter packningen ur händerna på en. Sedan ska de ha betalt utan att man hunnit växla till sig några CFA. Men, det fixade M Blu.

Det faktum att Togo är en diktatur kom att präglade mycket av det vi såg under vistelsen. Det började redan på flygplatsen. Den totala arrogansen och osmidigheten slår emot en vid den första kontakten med flygplatspersonalen. Låt mig ta ett exempel. I sista stund kom jag på att det skulle vara bra att ha med sig en kniv av märket Nils-Johan för att bli skära frukt med. Den råkade hamna i handbagaget vilket säkerhetsvakterna på Arlanda naturligtvis upptäckte. De verkade dock vana vid den typen av incidenter så de gjorde ett eget kolli av kniven och skickade med kappsäckarna.

På flygplatsen i Lomé finns en dam som "hjälp till med" bagagehanteringen. Jag började att förklara för henne att jag väntade på det speciella kollit och historien bakom. Innan jag kommit halvvägs i min förklaring gjode hon klart att ett sådant förfarande var helt oacceptabelt. Att börja muta denna eleganta dam, som visade alla tecken på att vara dyr i drift, i röran på flygplatsen för en Nils-Johan-kniv verkade vara en förlustaffär. Jag bad därför damen att glöma allt jag sagt och hon gav mig en tom och föraktfull blick tillbaka.

Det som möter en när man kommer ut på Lomés gator från flygplatsen är svärmar av mopedtaxi. Fattigdomen tränger allt mer undan taxibilar som ersätts med dessa mopedtaxi. Även i Kpalimé är detta ett mycket tydligt inslag i gatubilden. De dåliga vägarna framför allt i bostadsområdena och byarna ger mopedtaxi en fördel. De skjutsar enkelt ända fram till porten. Mina medföljande ungdomar tyckte att det verkade spännande med mopederna, och vi använde dem några gånger i Kpalimé. Jag var dock skeptisk. Inga hjälmar och oskyddat placerade på sadlarna verkade det riskabelt. Dessutom, vad skulle deras mammor säga om de fick veta att jag skickade iväg dem på det sättet i den vildsinta biltrafiken.

Man ser också majsodlingar överallt i Lomé. På alla upptänkliga ytor, stora som små, spirar majs under regnperioden. Hur de kan hålla reda på vem som äger vilken planta begriper jag inte.

M Blu är numera pensionär och hade därför tid att turista med oss. Med hans bil besökte vi bl a Togoville och några mycket lyxiga turistanläggningar. Trots full personalstyrka och en beredskap att ta emot folk såg vi inte en ynka gäst. När vi frågade en anställd om problemet med uteblivna gäster fick vi till svar att det visst finns gäster, många till och med. Detta ser jag som ett annat uttryck för diktaturmentaliteten. Man får inte tala om verkligheten som den ser ut, utan istället låtsas som att planerna utgör verkligheten. Försök att spela med själv så gott du kan så kanske du får vara med och dela den lilla kakan, men om du börjar ställa obehagliga frågor så får du inte vara med.

Lite av den här känslan att man inte får låtsas om verkligheten får jag i Sverige när jag skall tanka bilen. Vi industrialiserade människor skickar upp 70 miljoner fat olja per dygn i förbränd form i atmosfären. Det är uppenbart att detta utgör stöld från kommande generationer och

kraftigt påverkar de framtida livsvillkoren. Detta skall vi dock inte låtsas om utan glatt vara med i festen så länge det går.

Tre mornar äter vi frukost hos omelettmannen under bao baoträdet mitt emot apoteket i Djidjolé. Jag känner honom sedan 6 år tillbaka och han frågar efter mina tidigare resesällskap. Han blir lite uppskärnad när vi sitter där och väntar på att han skall laga till omeletten. Det leder till att han tappar kniven när han jonglerar med den för att imponera på mina flickor. De här frukostarna med omelett, bröd och choklad blir mina flickors favoritavbrott i den traditionella kosten som vi får i Kuma. Det finns omelettbarer också i Kpalimé.

Till Dunyo blir vi skjutsade av Paulins släkting Komivi som också bor i Dunyo. Resan upp blir en ny lektion i diktaturens behandling av sina medmänniskor. 4 gånger tvingas vi gå ur bilen och gående passera några unga pojkar uppklädda i militäruniformer och beväpnade med k-pistar som de håller tätt intill sig som snuttelilar. Som ifrågasättande svensk vill man veta; Varför skall jag passera er gående? Varför är ni beväpnade? Varför kommenterar ni era landsmän istället för att samtala med dem? Vilka skyddar ni, era landsmän eller era landsmäns fiender? Varför skall ni granska våra pass och visa när det redan gjorts med extrem grundlighet på Lomés flygplats? Varför ifrågasätter ni mitt visum när det är er egen generalkonsul som utsetts av er egen inrikesminister som utfärdat det? Försöker ni leka inrikesminister själva bara för att ni är beväpnade?

Några av dessa "välutbildade gorillor" försöker registrera oss och ta betalt för det. Första frågan till mig blir: Hur gammal är du? Jag svarar 50 år. Nästa fråga: Vilket år är du född? Irriterat svarar jag att det ju är samma fråga som den förra. Lång paus. Så säger gossen: Då är du

född 1951. Fel säger jag. Du får en ledtråd till. Jag är född i december. Då kramar han sin k-pist och börjar låtsas som att vi inte finns. Han ber oss avlägsna oss. Mitt resesällskap andas ut efter anspänningen och undrar hur jag kan vara så dum så att jag provocerar beväpnade och halvdragna militärer.

Vi får en insikt av detta. Varje dag tvingas togoleser att blint lyda utan att fråga varför. De får lära sig att alltid stå tillbaka för dem som hotar dem och bortse från förnuft. De tvingas låtsas som att allt är välfungerande och normalt när de i själva verket lever i ett system som i sig självt är fattigdomsskapande och kraftigt fördummande. Naturligtvis känner människorna till detta och skepsisen mot myndigheterna när de skall ordna allmänna val på diktaturens villkor är utbredd. I oktober skall det hållas parlamentsval i Togo. Det finns nog ingen anledning att ha förhoppningar om att diktaturen då skall avskaffa sig själv. Det kräver en långsiktig insats av goda krafter utanför diktaturens kontroll.

Kuma-Dunyo

I Kuma-Dunyo möts vi av den nye rektorn M Komi och sylvärarinnan Madam Adidja. Vi blir inkvarterade i ett rum på elevhemmet och rektorn ser till att vi får ris med säs till kvällen. Vi ser oss om och kan bli konstaterade att elevhemmet bara är halvbelagt. Det betyder att vi inte tränger ut någon genom att ta ett rum. Dessutom disponerar Madam Adidja ett rum som hon bebor i veckorna. Helgerna tillbringas hon i Kpalimé.

Redan första kvällen hälsar vi på hos Yawa Akati och hennes familj. Yawa som är Idas gamla brevvän och mitt stöd under tidigare vistelser i Togo. Vi kommer överens om att hon skall hjälpa oss med matlagningen under vår tid i Dunyo och med inköp för att klara vardagslivet i rummet på CRASE. Yawa har nu två pojkar; Joel som är 7 år och Victor som är 9 månader. Hos henne bor också hennes brorsdotter Cherita, Yawas lillebror Kouko (även kallad Mawpoumo), lillasystern Akoffla som blivit stor dam och mamman Beatrice. Madam Beatrice bor dock sedan någon tid i Wote i Ghana efter en konflikt om rätten till åkermark med en granne.

Den lilla matmarknaden i Dunyo. (Bilderna från oktober 2000)
Le petit marché de nourriture à Dunyo. (Photo pris en octobre 2000)

I Kuma-Dunyo har man ännu inte kommit överens i bychefers-frågan. Handeln i byn har minskat och det går inte att få tag i bouille (frukostvälling) mer än enstaka dagar. Gar-Kodjo har tagit över huvuddelen av dricksförsäljningen efter M Fili och säljer också övriga produkter som normalt finns i en byhandelsbod i Kuma. Gar-Kodjo utmärker sig verkligen med sin stillsamma reflekterande dynamik. Han experimenterar med agoti-uppfödning, är en aktiv trädgårdsodlare, engagerar sig i samhällsfrågor, köper in kaffe för försäljning till större externa köpare, upplåter sitt nybyggda hus till amerikanska fredskårister m m. Är det något man inte förstår av det som händer ikring en eller om man inte vet hur man skall bete sig i olika sammanhang, kan man alltid fråga Gar-Kodjo till råds. Han tar sig alltid tid och har ett oändligt tålamod. Gar-Kodjo debuterade i AGBLE! redan som liten pojke då han skrev ner sagor som vi publicerade i några nummer.

Gar-Kodjo har förstått att allt arbete i svenska togoföreningen sker på frivillig och ideell basis och arbetar själv efter samma principer. Han är numera gift med en kvinna som är utbildad sömmerska från CRASE och de har en pigg och nyfiken flicka på 4 år.

Amerikanska fredskårister i Dunyo

I Dunyo bor sedan ett drygt halvår två amerikanska fredskårister. De är ett par där kvinnan arbetar med HIV-upplysning och mannen mot sexuellt utnyttjande av flickor som är ett stort problem i det togolesiska samhället (en följd av diktaturens förtryck av sina egna medborgare).

Hon som arbetar med HIV-upplysning har satt upp en stor allish på bygatan i Dunyo. Allishen, som består av en serie bilder, visar hur en pilsk man trär på en kondom på sitt eregerade organ, lägrar sin kvinna, tar av kondomen, trär på en ny kondom och lägrar henne på nytt. Jag blev lite förbryllad över den snabba repriserna på parningsak-

ten så som det skildras på allishen men fick förklarat av mitt resesällskap att det skall visa på nödvändigheten av att använda en ny kondom vid varje samlag. Tänk vad man får lära sig.

För mig som är lite pryd väcker allishen anstöt. Läk med tanken att några japanska ungdomar kommer till mitt villaområde i Karlstad och sätter upp en allish som talar om hur vi skall bete oss i sänghalmen. Folk skulle naturligtvis bli förbannade. Det blir inte Dunyo-borna. De tycks vara vana vid att utlänningar kommer och lägger sig i de mest intima inslagen i livet såsom livsåskådning och sexualitet. Det verkar som om Dunyo-borna inte hänger upp sig på småsaker.

Det religiösa livet i Dunyo förändras

Det religiösa livet i Dunyo har förändrats lite. L'assablée de dieu har etablerat sig starkt och gör väl inte splittringen orsakad av bychefers-frågan mindre. De har en nybyggd kyrka vid infarten till Dunyo. En effekt av splittringen är att det optimistiskt påbörjade katolska kyrkbygget mitt emot begravningsplatsen står still sedan minst 4 år. Det kan naturligtvis också bero på att det saknas pengar på grund av allmänt ökad fattigdom.

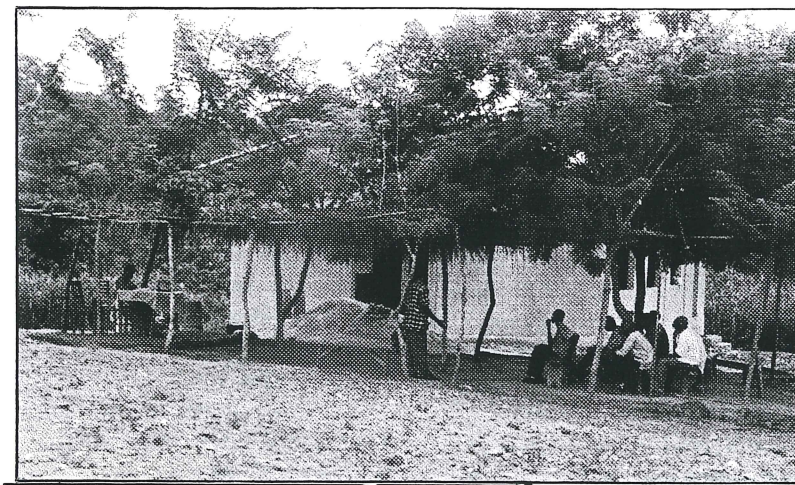
Det ståtliga ståtliga, katolska kyrkobygget i Dunyo, vid begravningsplatsen på vägen mellan byn och CRASE. Det har sett ut så här i mer än sex år.

Varje kväll beger vi oss ner till den sympatiska familjen Akati med Yawa som klansens medelpunkt. Kouko (Mawpoumo) är vårt stöd i praktiska göromål och följer oss när vi besöker byarna i Kuma. Kouko har jag känt sedan han var liten pojke och det gör det så lätt att umgås och förstå varandra. Det är särskilt viktigt när det skall tolkas till ewe. Kouko har blivit en vuxen man och arbetar som lärning i sin brors taxi i Lomé.

Yawa fick plocka fram sitt extrema tålamod när hon serverade oss kvällsmat. Mina flickor hade ofta besvär med ämnesomsättningen vilket ledde till att de allt som oftast

bara petade i maten. Men, Yawa är ju inte dummare än att hon förstår att omställningen av tarmarnas mikroflora ställer till det. Så fick vi också uppleva ewe-folkets trevliga sed att följa en bit på vägen när man skall gå. Oftast fick vi sällskap i mörkret ända upp till CRASE av en stor delegation från familjen Akati.

Två gånger i veckan för vi ned till länshuvudstaden Kpalimé. Gar-Kodjo har förutom alla andra projekt skaffat sig en taxibil som en grabb från Adamé kör. Den tog vi alltid för våra resor fram och tillbaka till Kpalimé. Så pass känner Gar-Kodjo den svenska kulturen så att bilen punktligt hämtade oss på

Den nya, amerikaimporterade kyrkan "Assablées de Dieux" till höger i backen upp mot Dunyo.

avtalade tider. Mycket imponerande.

Kpalime

I Kpalimé såg vi inga gamar som jag vid tidigare besök sett ansvara för stadens renhållning. I stället har internet-café vuxit upp som svampar ur jorden det sista året. Man får där låna en internet-uppkopplad dator för 700 CFA (10 kr) per timme. Mina flickor kunde där maila till mammas, kompisar och pojkvän. Själv roade jag mig med att tjuvtitta på vad de infödda surfarna roade sig med på skärmarna. Min känsla för integritet förbjuder mig att berätta vad jag såg.

Stackars posten. Hur skall de kunna konkurrera med E-mail som

förmedlar breven omedelbart. Någon gång fick flickorna svar direkt. Vi skrev kanske 60 brev och verktyg som vi skickade med postverket. Det tog 9 veckor för dem att komma fram. Vi hann vara hemma länge och var ganska övertygade om att inget skulle komma fram när vi fick signaler från vänner och anhöriga att försändelserna trots allt dumpit ner i brevlådorna.

Kpalimé är en hårt sliten het och myggig stad. Tiggare uppvaktade oss mer frekvent än förr vilket generade mina flickor. Det kändes därför tryggt att kunna slå sig ner hos chauffören Fo Yaos mamma, den gamla damen som säljer motorolja, och pusta ut. Där är man välkänd och blir alltid vänligt bemött. Hon har verkligen månat om vilna svenska besökare genom åren.

CRASE

Låt mig så gå över till att skriva lite om CRASE. En ny rektor och en ny comptable är på plats. Comptablen har just börjat och hade ännu inga arbetsuppgifter då vi var där. Därför var det rektorn som tillsammans med Madam Adidja tecknade kontot för lärarlönerna.

Snickeriet verkar fungera bra. Läraren Richard har 15 elever som han arbetar hårt med. De får beställningar och drar in pengar till centret som, som vanligt, aldrig kommer verksamheten till del. Återigen är det diktaturens mekanismer som visar sig. I en diktatur kan man inte hålla isär ekonomiskt ägande och verksamhetsansvar. Rektorerna och lärarna har i alla år som jag har haft insyn i verksamheten på CRASE lagt beslag på alla intäkter för egen räkning. I ett sådant läge är det tämligen meningslöst för oss att ställa medel till förfogande för att utrusta verkstäderna. Som pricken över i:et stjal rektorerna allt de kan när de slutar sin anställning på CRASE. Sålunda har en vespa stulits av rektor Folly med DJASE:s goda minna när han slutade, och vad som hänt med de 40 sängar, 20 skåp och 40 stolar som vi lät iord-

ningsställa till det nybyggda elevhemmet vet nog bara de gamla rektorerna och DJASE. Kvar på elevhemmen finns ett fåtal sängar, några enstaka illa åtgångna skåp och inga stolar. Allt detta har försvunnit trots att rektorer och comptabler haft inventarielistor med allt lösöre upptaget.

De stackars eleverna sover på madrasser på golvet eller bara på en tunn bastmatta. Rektor Azidome stal några madrasser vid sitt frånträde. Dessutom lyckades han med konststycket att upplåta comptablebostaden åt amerikanska fredskårister. Vid det tillfället fanns ingen comptable på CRASE. Skandalöst nog godkändes det av AJD som skall vara vår samarbetsorganisation i Kuma i vårt stöd till CRASE. Mats lyckades lå iväg fredskåristerna från den bostaden under sin vistelse i togo i höstas. Nu logerar comptablen i huset. Detta svek av rektorn och AJD mot CRASE kom att dra med sig kostnader för föreningen.

Om vi i framtiden skall bidra till utrustningen på CRASE måste det ske under överinseende av M Blu som för kontrollen kan uppdra åt Gar-Kodjo i Dunyo och Koffi Nyamedzoze den yngre i Lomé att på plats förvisa sig om att inget stjäls av diktaturens representanter på CRASE.

M Blu hade givit rektor Komi pengar för att köpa verktyg till snickeriet. När jag bad rektorn att få se verktygen fanns inga att visa upp. Sista dagen av vår vistelse visade han mig några kassar med nyinköpta verktyg. De förvarades på rektorns kontor. När jag frågade varför de inte fanns i snickeriets verktygsskåp upplyste han mig om att de först måste inventarieförtecknas. Jag litar inte på det. Alla tidigare stölder som begåtts på CRASE, bl a de som nämnts ovan, kunde göras trots de tjusiga inventarielistorna. Jag är rädd för att efter vår hemresa rektor lämnar tillbaka verktygen, behåller kvittot och skickar det till M Blu och stoppar pengarna i egen ficka. Så fungerar det nämligen i en diktatur.

Syateljén har cirka 20 elever på plats. Madam Adidja kämpar på och lyckas bra med att få eleverna att klara examensproverna i Kpalimé. 23 trasiga symaskiner reparades samtliga under vår vistelse. Det var M Blu som bestämde att de skulle repareras istället för att köpas in nya som skolans personal föreslagit och som gör mig misstänksam. Ett särskilt tack till M Blu för detta. Nu har alla syflickor en maskin att arbeta vid.

På centert finns en ny ateljé för manlig sömnad (skrädderi). Läraren är avlönad av DJASE och har en elev. På sitt sätt är det bra att DJASE börjat att ta ansvar för lärarlönerna på CRASE. Vi vill ju som bekant att de skall ta över hela ansvaret för lärarlönerna.

Smedjan har bara tre elever. Svetsverksamheten fungerar inte bra trots att vi bekostat både utrustning och material. Man skyller på att elgeneratorn inte fungerar, att den är för klen etc. Detta imponerar inte på mig.

I vävateljén har man börjat undervisa också i hårflätning. Utrustning för detta har köpts in för pengar som vi ställt till förfogande och jag kunde se den med egna ögon. Ateljén har trots det bara två elever. Om vi skall fortsätta att betala lönerna för smeden och vävnings/hårflättningsläraren måste de visa större handlingskraft och dra till sig fler elever. Jag föreslår att vi ger dem en tidsgräns för rekrytering av elever. Har de inte lyckats få minst, låt oss säga, 5 elever innan tidsgränsen passerats skall vi sluta betala deras löner. Det är faktiskt en stor skillnad i vad symadamen och snickarläraren uträttat jämfört med vad smeden och väv/flättningsläraren gör.

En sak som det talades mycket om i Dunyo var sexuellt utnyttjande av flickorna på CRASE. Efter vad jag fick höra är detta ett problem på CRASE. Eftersom CRASE startades med svensk folkhögskola som förebild är det oerhört viktigt att man arbetar medvetet och kraftfullt

mot sexuellt utnyttjande. Skolans mål är ju faktiskt att stärka elevernas självkänsla och att rusta dem för att aktivt kunna delta i en demokratisk utveckling av landet. Det uppnår man knappast genom att utnyttja flickorna sexuellt.

Skolledning för CRASE åläggs att göra upp ett handlingsprogram för hur man skall arbeta med denna fråga för att kunna garantera elevernas integritet. Detta vill vi se konkret genomfört. Vi förväntar oss en rapport från det arbetet.

De tidigare eleverna på CRASE: En viktig resurs.

Den bild jag målar upp i denna rapport kan förefalla negativ. Jag tror att vi vinner på att öppet beskriva det vi ser och de problem vi möter i arbetet med att stödja CRASE.

Men till bilden hör också att alla gamla elever man möter uttrycker stor tacksamhet mot svenska togo föreningen som gjort det möjligt för dem att lära sig ett yrke på CRASE. Kontakten med svenska grupper som kommit ner och möjligheten för elever på CRASE att komma till Sverige är en stor inspirationskälla för ungdomarna i Kuma. De uttrycker en stor rädsla för att vi skall tröttna pga av alla problem som dykt upp under åren och som uppstått beroende på att Togo är en diktatur. De påminde mig ofta om de goda möjligheterna som CRASE trots allt ger ungdomarna i Kuma.

Antalet elever på CRASE som besökt Sverige närmar sig 30. Här har de fått se ett öppet samhälle som i någon mån månar om medborgarna istället för att plundra dem. Det är uppenbart att de ser med andra ögon på sitt eget land när de kommer hem igen och att utbytet på så vis ger bestående effekter. De förstår vad ideellt arbete innebär och på vilka villkor insamlingsarbetet sker.

Dessa våra vänner som besökt Sverige arbetar mycket målmedvetet med sitt yrke och för sin framtid. De analyserar ivrigt och med stor intellektuell skärpa sin egen situation som före detta elev på CRASE och vilken roll och vilka möjligheter deras gamla skola kan ha. De utgör en resurs som vi borde använda mer.

Jag tycker att M Blu, som vi känner väl och som inte anammade diktaturens arbetssätt, fortsätter att ansvara för kontot i Lomé. Han kan sedan uppdra åt Gar-Kodjo i Dunyo att bevaka inköp som svenska togo föreningen vill göra till verkstäderna. Alltså, M Blu ställer medel till förfogande och Gar-Kodjo ansvarar för att inget försvinner i privata fickor utan hittar ända in i verktygsskåpen på CRASE.

Vad gäller byggnaderna skall Koffi Nyamedzoze den yngre ansvara för totalentreprenaden för reparationer och nybyggen. M Blu står för den ekonomiska redovisningen.

Koffi, som var i Sverige 1987 har visat stor skicklighet i sitt hantverk och i administration och är dessutom mycket pålitlig. Han har tidigare brukat ta hjälp av andra före detta elever på CRASE i arbeten på byggnaderna där. Något som är bra på fler sätt. Bl a för att låta före detta elever få insyn i verksamheten och kunna påverka den.

Vid många tillfällen diskuterades stölden som Mats Matsson utsattes för i höstas i Togo. Det är överraskande att man i den lilla byn Dunyo inte lyckats avslöja tjuven. Folk vet antingen ingenting eller så är man rädd för att säga något. Detta utgör en belastning för svenska togo föreningens fortsatta stöd till CRASE.

Allting som jag skrivit om i denna rapport diskuterade jag grundligt med mina medföljande flickor. Det var lärorikt för dem och ett stöd för mig. När ungdomarna växer blir de inte bara fysiskt större utan de får ett gott omdöme också. Vi hade massor av tid att samtala med var-

andra, hälsa på folk och besöka byar. Tänk vad man vinner på att slippa all teknisk utrustning som upptar ens tid hemma.

Lome igen

Vistelsen avslutades med några dagar i Lomé. Abla Badagbor kom en kväll på en mopedtaxi med mat som hon lagat nedpackat i en väska. Vi dukade upp på baren i höman vid l'Auberge de la providence varpå Koffi Nyamedzoze också dök upp. Visst är Togo starkt präglad av diktaturen, men socialt har människorna nått en högre utvecklingsnivå än vi svenskar.

Sista kvällen i Lomé var vi hemma hos Koffi Nyamedzoze och fick som sista intryck med oss den vänliga inställningen till främlingar som är så typisk för alla togolärer som vi lärt känna genom åren. Det är många som vi träffat under vår vistelse och som förgyllde den som jag inte nämnt i denna rapport men jag framför ett varmt tack till alla.

Schengens konsekvenser

Jag slutar där jag började, på flygplatsen i Lomé. Under promenaden från flygplatsentrén till plattan måste man visa upp pass och visum summa 5 gånger. Det granskas, kommenteras, räknas dagar både inkluderande bägge gränsdagarna och inga gränsdagar. På så vis finns det alltid något att anmärka på. Denna kombination av hysteriska turister och provocerande tjänstemän ger en alldeles speciell atmosfär.

När man så kommer ut på plattan och tycker att passet är sönderläst och visumet uttjat har flygbolaget riggat upp ett bord och satt upp lysrörsarmatur nedanför trappan upp till flygplanet. Nu förstår jag att det är här våra inbjudna stipendiater haft problem.

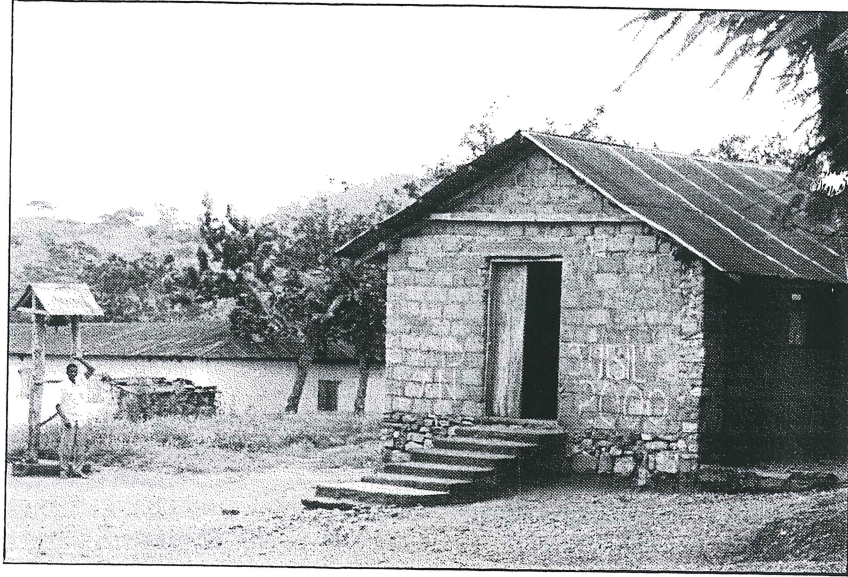
Man anser alltså att diktaturens representanter inte klarar av att granska passen trots sitt frenetiska arbetssätt. Allt de gjort är en lek. Den kontrollen som räknas är

flygbolagets ute på plattan. De får ju böta om de tar ombord av schengenavtalet icke önskvärda personer. Till detta krävs 5 säkerhetsvakter som upptar varsin stol på planet. Undra på att biljetten kostar.

Trots allt är det intressant att se hur olika de arbetar jämfört med flygplatspersonalen. Snabbt och effektivt utan dumma kommentarer förvandlar de sig till rationella robotar utan känslor. Personalen på flygplatsen roar sig med att trakasserar passagerarna för att visa sin makt. På så vis blir de en tydligare fiende. Frågan är vad som är att föredra.

Karlstad den 24/8 2001

Håkan Franklin

*Den katolska kyrkan i Dunyo med klockstapel och riktig kyrkklocka.
L'église catholique à Dunyo avec son campanile.*

RAPPORT DE LA VISITE AU TOGO EN JUIN ET JUILLET 2001.

Le 10 juin 2001, je me suis rendu au Togo pour une visite touristique de 4 semaines. Mes compagnons de voyage sont mes 2 filles, Ida 13 ans et Hilda 21 aussi bien que leur cousine de 17 ans Annika. Elles ont personnellement planifier leurs activités comme elles sont déjà grandes filles. Quelle chance pour moi qu'elles ont préféré s'accrocher à leur vieux père. Ceci étant mon voyage n'a principalement pas été un voyage d'amitié.

L'arrivée à Lomé

Monsieur Blu nous a accueilli comme d'habitude à l'aéroport et nous a aidé d'échapper la confrontation des casses pieds de transporteur de bagages qui formellement arrachent le paquet des mains nous. Ensuite ils devraient être payé pendant que nous n'avions pas le temps de faire l'échange

de monnaie. Mais monsieur Blu a personnellement réglé ça.

Le fait qui nous a beaucoup marqué lors de notre visite au Togo est la dictature. Cela a dû commencé déjà à l'aéroport. Ce qui nous a premièrement frappé a été cet arrogance et manque de souplesses totale du personnel de l'aéroport. Laissez moi donner un exemple. A la dernière minute lors de mon départ de la Suède vers le Togo, pensais-je prendre avec moi un couteau de marque Nils-Johan avec lequel je comptais couper des fruits pour manger. Ceci se trouvait dans mon sac à main ce que les gardiens de l'aéroport à Arlanda ont naturellement découvert. Ils s'embleraient néanmoins être habitué à ces genres d'incidents ainsi donc ils m'ont fait un colis spécial d'un paquet express avec le couteau qu'ils ont envoyé.

A l'aéroport de Lomé Tokoin, se trouve une dame qui s'occupe des bagages à problème. J'ai commencé à lui expliquer mon attente de ce colis spécial avec l'histoire qui l'entour. A peine arriver à mi chemin de mon explication, qu'elle nous faisait comprendre clairement que ce genre de procédé est inacceptable. Pour chercher à rompre cette élégante dame qui présentait tout un signe de personne intègre de conduite par ces mouvements dans l'aéroport semblait être une affaire perdue pour un couteau de Nils-Johan. Je demande à la dame d'oublier tout ce que je lui avais dit, et elle me fait de retour un regard de mépris.

Ce que l'on rencontre en arrivant dans les rues de Lomé en sortant de l'aéroport est essaimé de taxi moto (zémidjan). La pauvreté pousse plus tout le monde à éviter le taxi (voiture) et à remplacer ceci par le taxi moto. A Kpalimé aussi

celà est un élément de scène de rue beaucoup plus distingué. L'état dégradant des rues dans les cartier et ses agglomérations donnent un avantage favorable aux taxi moto. Ils conduisent les clients avec beaucoup de facilité jusqu'à leurs portes. Mes jeunes accompagnateurs jugeaient que cela semblait intéressant avec les taxis motos, et nous les avions utilisés plusieurs fois à Kpalimé. Pas de casque et pas de protection sur les selles, ce qui semblait risquer sa vie. En outre, que diraient leurs mères si, elles apprennaient que je les envoyais de cette façon là dans cette sauvagerie de circulation de voitures.

Partout dans Lomé on voit la culture du maïs sur des surfaces imaginables, grandes comme petites. Le maïs pousse pendant la saison pluvieuse. Comment peut on reconnaître à qui appartient cette plante, ce que je ne peux pas comprendre.

Monsieur Blu est présentement retraité et de ce fait dispose de temps nécessaire pour faire le tourisme avec nous. Avec sa voiture, nous avons visité entre autre Togoville et beaucoup d'autres luxueuses places touristiques. Malgré un important nombre de personnel disponible pouvant recevoir des gens nous n'avons vu un seul visiteur. Quand nous avons posé la question à un employé pour ce qui est du manque de la clientèle, ils nous répondit qu'il y a une forte clientèle. Ceci pour moi est l'une des branches de la dictature, car le fait de ne pas dire véritablement ce qui se voit est très grave. Dans ce système il est interdit de dire réellement ce qui est vrai à une personne étrangère. Mais en jouant leur jeux avec eux, tu partage le gâteau avec eux. Mais cherchant à connaître la vérité, tu te retrouves hors d'eux.

Ce peu de sentiment de ne pas me voir la réalité, je le vois en Suède quand je vais à la station d'essence pour faire le plein de ma voiture.

Nous les hommes industrialisés en envoyant 70 millions barils pour brûler chaque jour dans l'atmosphère. Ceci se voit clairement comme du vol pour les générations futures et une forte influence sur leurs conditions de vie dans le futur. Ceci il ne faut pas reconnaître mais être content en faisant des fêtes si longtemps que possible.

Pendant 3 mois nous avons eus nos petits déjeunés chez "monsieur Omelette" sous le baobab en face de la pharmacie à Djidjolé à Lomé. Le vendeur d'omelette que je connaissais depuis il y a 6 ans passé, m'a posé la question sur mes compagnons du voyage passé. Il s'est fait coupé le doigt pendant qu'il nous préparait notre petit déjeuner et en voulant faire du petit jeu d'amusement pour montrer à mes filles sa connaissance de l'utilisation du couteau il a fait tombé le couteau. Le petit déjeuner avec omelettes, pains, et chocolats à moindre coût étaient les favorites petits déjeunés de mes filles à Kuma. Ils y a aussi des omelettes bars à Kpalimé.

A Dunyo nous avons reçu des aides de transport par Komivi qui est un parent de Paulin qui habite aussi à Dunyo. Le trajet du voyage a été une séance de nouveau cours de traitement à la dictature par ces semblables. 4 fois de suite, nous avons été fait sortir de la voiture pour marcher à pied entre des jeunes garçons habillés en tréhi militaire, armés de AK (K.Pistar) qu'ils tiennent sur eux le pointé vers les gens. En Suède, des gens posent la question de savoir pourquoi! Pourquoi passerais-je entre vous à pied? Pourquoi êtes vous armé? Pourquoi vous commendez vos compatriotes au lieu de vous entretenir avec eux? Quelle protection donnez-vous à vos citoyens ou aux ennemis de votre nation? Pourquoi devez-vous si munitieusement contrôler nos passeport quand déjà ils ont été fait depuis à la base le premier jour de notre entrée dans le pays à l'aéroport de Lomé Tokoin. Pourquoi me posez-vous des questions sur mon visa d'entrée quand

c'est votre consulat général qui a délivré le visa et bien reconnu par votre ministère de l'intérieur? Ou tout simplement parceque vous êtes armé?

D'entres eux (des homes gorilles véritablement entraînés) nous enregistrent contre payement. La première question qui ma été posé était: quel âge as-tu? Je répond, 50 ans. La seconde était: en quelle année es-tu né? Alors énervé donc je lui répond c'est la même question comme la première! Là une longue pause. Ensuite il me dit, alors tu es né en 1951. Faut disai-je. Il faut t'aider: Je suis né en décembre. Alors il se met à carresser son AK fusil et fait comme si nous n'existons pas. Ensuite il nous demande de nous éloigner. Là mon accompagnateur pousse un grand souffle de détresse et me demande comment pourrai-je moi être aussi si bête pour provoquer un homme armé qui est un militaire a moitié ivre de drogue.

Nous avons une connaissance pour ça. Chaque jour les togolais se voient obligés de se faire des aveugles pour obéir sans poser aucune question sur le pourquoi. Ils sont tenu obligé d'apprendre tout temps à rester derrière ceux là qui les menacent en se mettant à l'écart d'eux. Ils sont obligé de s'enfermer et d'agir comme si tout est normal et que tout marche très bien. Quand bien sûr ils vivent dans un système de pauvreté grave et abruti qu'ils ont personnellement créé. Mais vraisemblablement les habitants du Togo reconnaissent le problème et que les seuls conditions de retourner l'accenseur contre le gouvernement sont les élections législatives prochaines au Togo. Il n'y a aucune raison d'espérer que la dictature va s'effacer seule. Cela exige une longue processus avec une bonne forte force venant en dehors du contrôle de la dictature.

Kuma-Dunyo

A Kuma-Dunyo nous avons rencontré le nouveau directeur, M